

САПФО¹

(Драматична дія)

Просто перед глядачем в глибині сцени величний храм, од його спускаються широкі мармурові сходи. По один бік статуя Афродіти², по другий — Ероса³. Ліворуч і поза храмом видно хвилі Саронічної затоки. Поблизу храму і ліворуч — скелі та каміння. Праворуч — Окейські гори, на їх — улиці Коринфа. Над усім панує Акрополь.

ВИХІД І

Ще поки навіть не піднялася завіса, за кулісами чутно гомін та вигуки: “Сапфо! Слава! Слава!”

С а п ф о сама.

С а п ф о (*вибігає з-за куліс страшенно схвильована, в руці у неї ліра*).

Ні, далі, геть! Несила... О, ці згуки
Печуть вогнем мій мозок, серце рвуть...
Тремтить сльоза... в устах німіє слово...
Все кола йде... Невже тепер життя
Порветься враз од радості і щастя!
Невже тепер, у сей велебний час,
З тремтячих рук Геката⁴ вирве славу...
О, ні! В цю мить я прагну жити... Всю,
Всю нектаром заласним повну чашу
Схилить до вуст і випити до дна!
Чого ж вогнем ти, серце, зайнялося?!
О, не спалахни враз... хоч для нього, для дня
Мого життя, для сонячного Феба⁵!
Фаоне мій!.. Тебе жадаю я,
І над усе, над славу широкрилу,
Над цілий світ кохаю! (*Замислюється*). Знову
гук,

І гвар⁶ росте, неначе рокіт моря...
Кого зовуть, чиє зрина ім'я
Із хвиль людських, чим сколихнувсь етер?

За кулісами чути гомін.

Г о л о с и. Вінок несіть! Сапфо! хвала тобі!
С а п ф о. Мене? Мені? І це слабе створіння,
Ця дівчина перемогла мужів?!
Хвала ж тобі, хвала, Сапфо єдина!
Який ясний та невмирущий день!
Чи чуєш ти: народ тебе там славить,
Твоє ім'я між музи на Олімп
Несе гучна та невмируща слава?
Чи бачиш ти — ген хмарою пливе
Густа юрба, славетня, — то Еллада
Схиля чоло і падає до ніг
Тобі, Сапфо; а там з-за хвиль блакитних
Підняв чоло і радо подає
Свій чулий голос рідний серцю Лесбос.
О радосте, о втіхо неземна!

Тремтяча я стояла серед люду,
Холола кров і гасло на вустах
Співочее та легкокриле слово...
А він, Фаон, на мене там зорив,
І в погляді його світилось щастя,
Палав якийсь відрадосний вогонь,
Сподіванки й переконання повний:
Я глянула і захопився дух,
Заледве з рук слабих не впала ліра;
Але це враз спалахнув в серці жар, —
І хмарою налинуло натхнення!
Міцна рука торкнулася до струн,
І полилась дзвінкоголоса пісня,
І захлинувся сп'янілий нею світ.
Не знаю я, про що і як співала,
Але в той час така чудова міць
Підносила мої тремтячі перса,
Що я собі богинею здалась,
І пойняло мене безміре щастя,
Цей смертний світ мізерним здався, гидким,
І на міцних яскраво легких крилах
Я понеслась далеко од землі
В той світлий край, де богорівні музи
Плетуть богам нев'янучі вінки ... (Пауза).

Скінчила я. Мовчало все навколо,
І він мовчав, а на очах йому,
Мов той кришталь, яскрили чисті сльози...
О подруго, о музо! Честь тобі!
Ти зрушила Фаона зимне серце...
Який щасний та невмиручий день!

*(Замислившись, стиха, сідає на скелю, в профіль до глядачів,
говорить тихо, неначе сама до себе).*

Не сміла я перш серця таїну
Коханому шепнуть на вухо стиха,
Але тепер... Фаоне, промінь мій,
Тобі до ніг і славу, і безсмертя
Я з радістю пестливою зложу,
Аби почуть від тебе: “я кохаю!”
Чого ж мовчиш? Боїшся, чи мене
Вважаєш ти за недосяжну скелю?

*(Замислюється, дивлячись на море. Ліра скочується до ніг,
а вона, обхопивши руками коліна, схиляє голову).*

Море синє та безкрає,
Ти далеко котиш хвилі
І в часи південні палу
Ти вколисуєш усіх нас!
Чом же ти, безкрає море,
Як Фаон у човні їде,
Не шепнеш йому з блакиті:
“Як Сапфо тебе коха!”

Вітре буйний, легкокрилий,
Ти літаєш геть усюди,
Ти женеш шляхом прозорим
Гостроносі кораблі.
Чом же ти в північну добу,
Коли мрії палять серце,
Не шепнеш Фаону стиха:
“Як Сапфо тебе коха!”

Сонце ясне та довічне,
Під твоїм живущим сяйвом
Підійма троянда чоло,

Ліс і поле ожива;
Чом же променем блискучим
Не розтопиш криги серця,
Не шепнеш Фаону стиха:
“Як Сапфо тебе коха!”

*(Складає молитовно руки і падає навколішки
перед статуєю Афродіти).*

О Афродіто, богине безсмертна!
Я припадаю з благанням до ніг твоїх:
Вчуй мою пісню, сльозами повитую,
Стогін дівочий спізнай!
Мати кохання! Тобі, златосяйна,
Ліру, і слово, і гімн присвятила я...
З неба веселкою часто злітала ти
Слухати співи мої.

Ти доторкнулась своєю правицею
До мого серця й сказала, безсмертна:
“О моя доню! Сапфо над жонотою
В цілій Елладі знесу;

Я твоє серце розжеврію чарами,
Що і безсмертних стуманять до нестяму,
Любощів, пестошів владу наддам йому.
В очах жагу запалю!”

Що ж не палає ще серце Фаонове
Від тої ваби, тобою надданої?
Мати кохання, богине безсмертна,
Серце йому запали!

*(Встає. Підіймає ліру і, взявши кілька акордів,
говорить з натхненням і палко).*

Богом той мені здається,
Хто сідає поруч тебе,
Навіть ти б став світлим сяйвом,
Завжди темрявий, Еребе ?!

Коли ж я тебе побачу —
Темним стане сонце ясне,
На вустах німіє слово
І життя у серці гасне.

Я тремчу, мов та ліля
В любих пестошах зефіра⁸, —
І з душі зринають сльози
І ридає тихо ліра...

Кров пала, тріпочуть перса
І обіймів прагнуть руки,
І росте у серці пісня,
І встають чудові згуки!

Милувала б цілі ночі,
Цілувала б до напою
І на груди твої дужі
Впала б спалена жагою!

ВИХІД II

Сапфо і Фаон.

- Фаон (*схвильований*). Ти тут, Сапфо?
Сапфо (*затуляючи обличчя*). Рятуй мене, богине!
Фаон. Шукав тебе...
Сапфо (*набик*). Дай силу й міць мені!
Фаон. Ти вся тремтиш? Образа?.. сльози?! горе?!..
Сапфо (*просміхаючись стиха*). Образа? — Ні! Втоми-
лась щастям я!
Фаон. Сапфо, Сапфо! Уся Еллада прагне
Тобі чоло вінком лавровим вкрить,
У Фебів храм нести твою статую
І музою десятою назвать.
Тебе шукав я скрізь, моя богине,
Щоб з вуст моїх почула вперше ти
Славетну вість...
Сапфо. І лавр... І слава... Боже,
Од радости й не стямлюсь я... а ти ж,
Фаоне мій?
Фаон. О, роже з Іпереї⁹!
Сп'янілий я край ніг твоїх лежу!
(*Падає до ніг її*).
Сапфо. Фаоне, встань! (*Хоче підняти його*).

- Ф а о н. Ні, дочко Аполлона!
Сльозами вмиє сандалії твої
І одіж сю до серця пригорнути! (*Цілує поділ її
одежі*).
- С а п ф о. Навіщо? Стій! Фаоне... не мені,
Фаон знову цілує край її одежі.
Ти зглянулась на мене, Афродіто!
(*До Фаона*). Не варта я!
- Ф а о н (*палко*). Ти краща всіх людей!
Сього дня ти безсмертя досягнула
І піднесла жіноче ймення так,
Як високо стоять герої наші!
- С а п ф о. Мовчи, мовчи! Не треба пишних слів —
Фаоне, встань! Мене це все бентежить...
Богинею мене зовеш ти? Ні,
Ні, друже мій, я тільки поетеса,
З вогнем в душі, з залассям на вустах...
І знаєш що? Коли мій спів скінчився,
Мовчали всі, і я постерегла одну сльозу:
Вона котилась тихо з твоїх очей; Фаоне... о,
в ту мить
За краплю ту блискучу, теплу, ясну
Я б без жалю всю славу віддала!
- Ф а о н. Не я один, вся плакала Еллада
І велетні не крилися тих сліз:
Твої пісні чудові зворушили
Нам душу вкрай... поет Алкей розбив
Геть об землю свою чудову ліру:
“Мовчи навік!” — сказав, — “після Сапфо
Ніхто не смій торкати срібні струни!”
- С а п ф о (*набік*). Новий огонь в його очах пала...
(*До нього*). Фаоне мій! За слово твоє щире
Я б віддала цю ліру без жалю,
Бо без тебе... мій соколе... (*Набік*). Несила!
- Ф а о н. О неземна! Не почуваш ти,
Яку в руці одержуєш святиню,
Ця ліра нам і гордощі, й пиха,
А у тобі кохаєм нашу славу,
Ти наша честь...

- С а п ф о *(набік)*. І завжди “наша”, “нам”,
Чом не “моя”?
- Ф а о н. Тебе я чим образив?
Ти зблідла вся?
- С а п ф о. Ні, любий мій... не те...
Твої слова немовби інших речі,
А хтіла б я від тебе вчуть...
- Ф а о н. Сапфо!
Сього дня ти мені сказала “дуже”,
Я слово це глибоко заховав...
Воно мені дає вагу просити,
Щоб згодилась ти вислухати мене...
- С а п ф о *(здрігається і дивиться на нього у захваті)*.
- Ф а о н. В душі моїй одне живе бажання,
І як Сапфо до серця прийме те
І зглянеться на мою ширість... Боги,
Цей буде день щасливий двічі нам!
Ти ж згодишся?
- С а п ф о *(протягує до нього руки)*. Фаоне мій, коханий!..
- Ф а о н. О, щастя й честь!
- С а п ф о. Чи мрія се, чи сон?!
- Ф а о н. Уславиш ти мою сього дня долю?
- С а п ф о. Темніша світ... хитається земля...
- Ф а о н. Тоді ти знов свою настроїш ліру
Й кохання спів Кіпріди¹⁰ залуна...
Та ти тремтиш?
- С а п ф о. Від радості, Фаоне,
Коли б ти знав...
Поза кулісами гук: “Сапфо!”
- Ф а о н. Відкіль сей гомін, гвар?
Твое ім'я я чую... А! то судді
З народом всім шукають скрізь тебе,
Аби чоло вінцем лавровим вкрити...
Біжу, скажу їм, де Сапфо.
- С а п ф о. Тривай!
В хвилину сю ні лаври, ані слава
Не наддадуть нам більше щастя!
- Ф а о н. Ні,
Тебе бажа вбачати вся Еллада...
Я звістку дам і зараз повернусь

До сонця знов... і коли лаври скрасять
Тобі чоло... тоді і я шепотну
Своє мале бажання. (*Вибігає*).

С а п ф о (*хватається за голову і радісно*). Він кохає.

ВИХІД ІІІ

С а п ф о сама.

С а п ф о. Не стукай так ти, серце, не тремти:
Він мій, він мій! Огорне знов нас щастя!..
О соколе! Тобі несила й знать,
Яким тебе я напою коханням?!
Од ваб райських сп'янієш ти украй,
Згориш в моїх обіймах пестовливих,
Не стямишся під хвилями жаги,
Без пам'яті пірнеш у раювання
І в любовшах забудеш цілий світ!
Над нами я намет з пісень розкину,
Я співами повітря напою...
І ліри дзвін тремтітиме солодко
Між лавр, троянд під шепіт наших слів...
Що слава та? ти дай мені кохання,
Дай сліз палких, обіймів, щастя дай:
І я зміню холодні лаври радо
На теплий квіт весільного вінця!
В часи сумні, коли ридало серце,
Коли з очей котились краплі сліз,
І з срібних струн сумні злітали згуки...
Ти викликав їх з серця, любий мій;
Коли ж пала святим вогнем натхнення
І в серці спів нечуваний росте,
Коли народ здивований не дише
І лине гімн до Феба на Парнас ¹¹, —
То знов Фаон співає тут у серці
І виклика закохані пісні!
О сонце, стій! Спини вогневі коні, —
Хай щастя день не знатиме кінця!
Стій, море, стій! Вгамуй бурхливі хвилі,
Хай вчує світ, як щастя в серці б'є!

Бере кілька акордів на лірі, хоче співати, але хор грекинь,
що співає гімн Афродіті, перебиває її.

ВИХІД ІV

Сапфо, Ерінна, грекині.

Хор грекинь (*поза кулісами*).

Розлягайтесь, пишні згуки,
Линьте роєм аж до неба,
Голосніше грайте, ліри,
Афродіту славте всі!
Афродіто, Афродіто!
Ти витаєш в яснім небі
На злотистих, легких хмарах
Проміж велетнів-богів,

(*на кону*¹²)

Зевс¹³ громи трима в правиці,
Посейдон¹⁴ — страшний тризубець,
Але ти в руці тримаєш
Владу серця і жаги!
Ти плетеш знадливі мрії,
Огортаєш ними серце —
І солодкії бажання
Прокидаються в душі...
І дівчата, і юнаки,
Всі тебе благаєм щиро:
“Афродіто, Афродіто,
Будь прихильною до нас!”

(*Стають навколішки лицем до храму*).

Сапфо.

О, до пісні теї радо
Прилучаю й я свій голос
І навколішках благаю:
Будь прихильною до нас!
(*Падає на коліна*).

Грекині.

Перед храмом Афродіти
Ми схиляємось додолу
І навколішках благаєм:
Будь прихильною до нас!
І коли Гімен¹⁵ величний
Підійма весільний світоч
І рука в руці тріпоче:
Будь прихильною до нас!

І коли в міцних обіймах
 Мліють перса, меркнуть очі
 Й поцілунків прагне серце:
 Будь прихильною до нас!
 Е р і н н а. Вона, вона! Спиніть-но, сестри, пісню,
 Щоб не зломить її молитви...
 С а п ф о. Ні,
 Ні, Еллінки, до вашої молитви
 Схилилася душею я сама, —
 Вона мені вкрай серце зворушила
 І сповнила солодким почуттям;
 Навколішки я впала.
 Е р і н н а. Невже тобі розумна пісня ся?
 С а п ф о. А чом же ні?
 Е р і н н а. Тебе вітають оди,
 Славетний гімн, величний ліри згук...
 І щоб проста дівоча, тиха пісня?..
 Не ці пісні вчувать тобі, о, ні!
 Тобі дзвенять славетнійші ліри,
 Тобі хвалу несе Еллада вся,
 Твій славний шлях квітки встеляють, лаври,
 І ним грядеш ти до безсмертя...
 С а п ф о. Так,
 Хай шлях мені встеляють лаври й квіти,
 Хай кожен Еллін хилить до землі
 Своє чоло, коли мене уздріє,
 Та слава ж та душі не гріє, ні!
 Чи в мене ж пак друге, не тепле серце?
 Чи не бажа й воно кохання, сліз?
 Серед ухвал сих пишних, в самотині
 Воно тремтить у грудях, і ніхто
 Ще не озавсь до нього ширим словом,
 Як до сестри, до дівчини... а скрізь
 Мене стріча лиш бучний гомін слави...
 О, щастя я не знала й досі!
 Е р і н н а. Ні,
 Ні, не тобі на долю нарікати —
 Над всі жінки вона тебе знесла!
 Твоє, Сапфо, богам подібне щастя, —
 Воно не вмре, пишатиме повік!

- То наша вже жіноча доля інша,
 Її тобі не зрозуміти, ні:
 Вона уся в коханні тихім, любім
 З дружиною вірненькою й жагу,
 Як течія, ховає в темних пушах;
 Твоя ж душа коха і світ, і люд,
 Щоб славонька широко скрізь лунала,
 Не криючись в німій самотині;
 Як океан, шука вона простору...
- С а п ф о. І знов одно... все “слава...” досить вже!
 Скажіть мені, куди ви йшли.
- Е р і н н а. По щастя,
 Яке скраша жіночу нашу стать...
 Не погордуй, богине, і над нами...
- С а п ф о. Погóрдити? хіба ж не жінка й я?
 В цім серці єсть на нього теплий одгук,
 Знайшов ваш спів в йому рідну струну...
- Е р і н н а. Шляхи наші далеко розійшлися:
 Широкий твій прямує на Парнас,
 А мій вузький — до світлої хатини.
 Але й у нас своє єсть щастя... О!
 Сапфо, Сапфо, коли б ти тільки знала,
 Як серце все спалахне враз вогнем,
 Коли шепне коханий нам: “кохаю!”
 Солодкий згук! Гарнішого нема
 Ї у богів безсмертних...
- С а п ф о. Розумію
 Я слів твоїх чудових дивний зміст!
- Е р і н н а. (зрушена). Коли ж рука в його руці тріпоче
 Ї він пита: “коханая моя,
 Чи хочеш ти мені подружжям стати”?
 Ї зазирає тобі у вічі... вмить
 Забудеш світ...
- С а п ф о. О, невимовне щастя!
- Е р і н н а. Ї до грудей його, схиливши вид,
 Спалахнеш вся, одмовиш ледве чутно:
 “Коханий мій, твоя довіку я!”
- С а п ф о. Твої слова, немов солодкий нектар,
 Мої уста смажні з жадоби п'ють!

- Е р і н н а. А прийде час, і немовлятко кволе
Пригорнеш ти до лона, до свого,
І на малім личеньку батька риси
Побачиш ти, й з рожевих теплих вуст
Солодке слово ти почувеш: “мамо!”
- С а п ф о. Щаслива ти, кохана!
Е р і н н а. О, так!
Тріпочеться це серце щастям любим:
Сей день бува не двічі на віку
І кожна з нас його в житті побачить...
- С а п ф о. Тебе чека весілля?
Е р і н н а. Так, Сапфо.
Але тобі се слово темним здасться,
Мов той Ереб; мені ж воно несе
Багато літ щасливих...
- С а п ф о. О Ерінно,
Тебе вітаю ширим серцем я!
- Е р і н н а. (*все в більшому захваті*). Коли б його ти знала,
Ти б сказала:
“Еріннія щасливіша за всіх”!
Сам Адоніс ¹⁶ не був би кращий навіть
Мого орла; Зевес та Аполлон ¹⁷
Йому дали красу з богами рівну;
Афіна ¹⁸ — хист; Діана ¹⁹ — рій достот,
А Ерос — пал; Кіпріда ж запалила
В його душі кохання до мене...
О, мій Фаон!..
- С а п ф о. Фаон?! (*Набік*). Та чи ж один він?
(*До Еріннії*). Фаон... І ти не помилилась, ні?
Його зовуть...
- Е р і н н а. Фаоном, всі Фаоном...
- С а п ф о. Не може быть?
- Е р і н н а. Ти чула що, — скажи?
- С а п ф о. Не знаю... ні...
- Е р і н н а. Чого ж ти так дивуєш?
- С а п ф о. (*нервово*). Чий син він, чий?!
- Е р і н н а. Він родом...
- С а п ф о. Звідкіля?!
- Е р і н н а. З розкішної країни Арголіди...

Сапфо. Не чую я! Ти кажеш, він з Афін?
 Ще прокажи...

Ерінна *(здивовано)*. З країни Арголіди
 І батьком зве Епамінонда...

Сапфо. А!!

Ерінна *(злякана)*. Ти зблідла вся! ти падаєш?..

Сапфо *(хитаючись, хапається за серце)*. Нічого...

Ерінна. Ти вся тремтиш?!

Еллінки *(підтримуючи її)*. Що сталося, скажи?!

Сапфо. Сього дня я... така... щаслива й рада...

Ерінна. Але сльоза бринить на віях...

Сапфо *(нервово, нібито весело й спокійно)*. То
 Од радості, Ерінно... О, могого
 Не зрозуміть вам щастя... а воно...
 Таке велике... неосяжне *(спиняється, бо її
 захоплює дух любови)*.
 Ідіть у храм молитись... а мене
 Лишіть саму... я з думками зібратись
 Бажаю так...

Еллінки *(входячи в храм)*. Ходім!

Сапфо *(припадає до скелі і важко ридає)*. О Боги! О!!

Еллінки *(з храму чутно хор а саpella)*.
 І коли Гімен величний
 Підійма весільний світоч
 І рука в руці тріпоче, —
 Будь прихильною до нас!

ВИХІД V

Сапфо одна.

Сапфо *(схоплюється наче божевільна, а в храмі
 увесь час тягнеться хор а саpella)*. Мана,
 мана! Зневага! Люті жарти:
 Він не мене коха, її, її!
 О, перетни ж, зловісна Парко, зараз
 Мого життя коротку нитку! Ти,
 Гекато, швидш лети до мене! Зевсе,
 Хай грім мене страшенний твій уб'є,
 Хай блискавки сліпучі спалять тіло!
 О фурії скажені! На шматки

Ви рвіть моє стражденне, бідне серце!
Він не мене кохає, а її. *(Ридає)*.
До мене він озвався, як до богині,
А я взяла те слово за жагу,
Він тут вбачав одно лиш — честь та славу, —
Я ж прагнула кохання од нього!
Плач, серце, плач! Така страшна помилка!..
Самотнім ти зостанешся повік!
Кипи в крові! О, мій Фаоне любий,
Воно тебе кохало над життя,
Чи ти ж не знав, чи серце скам'яніло?
Ні, ти кохав її, її! Другій
Ти ніс своє палке кохання й мрії...
Я ж думала, — шануючи мене
Занадто вже над всі жінки високо,
Від того лиш не маєш змаги ти
Мене своїм коханням оповити...
А ти?.. а ти... На кого ж ти зміняв
Свою Сапфо? Та чи ж твоя дотепна
Хоч одіж ту на плечі пишно взять?
Немов вівця, білява та плохенька,
І розумом, мов біла та вівця!
Проте її ти, друже, вибрав серцем,
Мене ж, смутну, навіки залишив!
Ти жарт страшний мені вчинив, Ероте, —
До мене всіх юнаків повернув,
А ним одним моє ти сповнив серце...
Але проте... кохає він її!
Навіщо ж жить? О, досить, боги, досить!
Об камінь ти розбийся, ліро, вщент
(піднімає ліру),
Бо струн твоїх рука вже не торкнеться!
Хай слава й честь перервуться, а я
Замовкну враз! *(Спиняється, говорить тихо, замислившись, потроху опускаючи ліру)*.
І пісня заміє!
І я пірну у Лету з-за химер?
І всі думки повернуться в нівицю *(притуляє до серця ліру й говорить голосно і твердо)*.
Не розіб'ю тебе нізащо, ліро,

І не продам за примху я вінця!
Порвать життя... піти в Аїд ²⁰ безсвітний,
Де стелиться скрізь темрявий Ереб,
І то за що? За те, що він кохає
Ерінню, а не Сапфо? О, глум! (*Випросту-*
ється).

Замовкни, жінко, в серці! Годі! чуєш!
Я чоловіком дужим хочу бути!
Стріпнись, Сапфо! Тебе чекають лаври
І пишний шлях з Парнасу на Олімп...
І порівнятись ти з жінками хтіла,
І на кохання ліру промінять?
Ні, тричі ні?! Чека нас інша доля,
Я в світ прийшла з зорею на чолі
І з бурею співочого натхнення...
Але проте... кохає він її!
Мене чека життя величне й славне...
А у нього на серці все вона...
Вона! Вона! Чого ж не я, нещасна?
Чого йому бракує? Світе мій,
Не пригорнись до тебе я ніколи,
Не припаду до твого серця я
І не скажу повік тобі: "кохаю!..",
Мене чека безсмертя та Олімп...
Як тут болить... мов ніж стремить у серці...
А слава? Ах, життя нудне, смутне...
Не знатимеш, Фаоне, що тебе я
До нестяму кохала, до жаги,
До пропаду, до божевілля... Годі
Боротися: без тебе — тільки смерть!!

Кидається до моря, але у той мент оточує її з усіх боків юрба народу.

ВИХІД VI

Сапфо, діди, Алкей, народ

При кінці монолога з-за куліс чути, як наближається юрба. В хвилину, коли Сапфо кинулась до моря, з правого і лівого боку її оточує народ зі старцями на чолі, які держать в руках лаври. Юрба одсовує Сапфо на авансцену, оточуючи її півкрузою.

О д н і.   Знайшли, знайшли!
Д р у г і.   Сюди!

Третій. Слава! Слава!

Алкей. Сапфо — поет найкращий у Елладі!

Усі. До ніг твоїх схиляємо чоло!

Алкей. Ти наша честь!

Усі. І слава!

Горожанин 1. Цитьте!

Горожанин 2. Годі!

Один. Почнуть старші!

Другий. Вчувайте їхню річ!

Третій. Та тихо ж, гей!

Вгамуйте зайвий гомін:

Вчувайте, що Еллада промовля!

Упродовж усієї сцени Сапфо стоїть бліда, нерухома,
неначе мармурова статуя, очі її спущені додолу.

Дід 1. Сього дня ти, Сапфо, величня наша,
Поетів всіх навек перемогла,
І Лесбос твій взяв славу перевагу
Над панствами еллінськими всіма,
Від дня сього пишає гордовито.
Твоє ім'я між велетнів-богів.

Сапфо мовчить, не підіймаючи очей.

Дід 2. І поки світ в Олімпіадах славних,
Пишатимеш на задрість всіх віків!

Сапфо мовчить.

Дід 3. Ми, найстарші, рішили одностайно
Тебе одну вважать над всі співці, —
Славетнійшим поетом у Елладі
І музою десятою признати!

Сапфо тяжко зітхає.

Горожанин 1. Вона мовчить?

Алкей. Сапфо, невже не чуєш?

Горожанин 2. Бліда, мов та фігура!

Горожанин 3. І німа,

немов вуста замкнулись їй навіки?

Алкей. Що сталося з тобою? О, скажи!

Сапфо тремтить, не підіймаючи очей. Пауза.

Дід 3. Тобі, Сапфо, сей дар, яким вінчаєм
Велебніших героїв та співців,

Ми принесли, й однині пишні лаври
Твоє чоло покрасять довіку! (Пауза).
Чого ж стоїш? До нас сюди наблизься,
Прийми клейнод з рук наших сміло ти,
Бо він тобі належить по заслугі...

А л к е й. Сапфо, Сапфо! Ти знову вся тремтиш?
Що скоїлось? Скажи мені, кохана?

Сапфо хоче говорити і не може.

А л к е й (до дідів). Пробачте їй, і нестям, і хвала
Сковали враз її дівоче серце!..

Д і д 1. Насмільсь, Сапфо, достотніша з жінок,
З гордотою здійми на нас ти очі!
Рука бажа лавровим цим вінцем
Тебе вінчать! Наблизься, пишна, сміло!

Простягує руку з вінком, Алкей трохи не силоміць підводить Сапфо;
зробивши кілька кроків, вона знову скам'яніла. Нарешті її вінчають
вінком. Сапфо наче непритомна.

Н а р о д (кричить). Хвала, Сапфо, довіку слава, честь!

ВИХІД VII

Т і ж і Ерінна з грекинями.

З храму виходить Ерінна з подругами й спиняється посередині
перед жертвним каменем.

С а п ф о (побачивши її, уся затремтіла). А!

Д і д 1. Що таке?

Д і д 2. Спалахнув зір!

Д і д 3. Шаленість!

Д і д 4. Непевне щось!

А л к е й (набік). Розрадниця! Фаон!!

Так от хто вкрав мое жадане щастя!?

(До Сапфо). Вгамуй себе, не дай постерегти
Юрбі твої сердешні болі...

С а п ф о (з зусиллям до народу). Годі!

Шановнії, поштивії... Ох, ні,

Несила... (Хапається за серце).

А л к е й (тихо до неї). Стій! Переможи себе ти:

Он всі зорять...

Сапфо (з зусиллям). За все... за все... за все...
 Я дякую од серця... всіх вас широ...
 І лаври ці... (До Алкея). А далі що ж? скажи!

Алкей. О, жаль!

Сапфо (перебиваючи з жахом). Жалю не треба!

Горожанин 1. Що то з нею?
 Здалеку чутно весільний хор молодого.

Ерінна. Ви чуєте. Фаон іде!

Сапфо. Фаон! (Хапає Алкея за руку).
 Веди мене, Алкею, брате, друже,
 Світ за очі! Не могу!

Алкей. Пишний квіт
 Підрізаний!

Ерінна. Як поспіша він, сестри,
 Його несе кохання на крилі!

Сапфо. Не хочу я, не могу!!

Алкей. Пізно, зоре,
 На нас глядить народ увесь...
 Сапфо (побачивши Фаона). Він тут!!
 Алкей її стримує і щось шепче.

ВИХІД VIII

Ті ж і Фаон з юнаками.

Юнацтво (співають за коном тихо).

І коли Гімен величний
 Підійма весільний світоч
 І рука в руці тріпоче:
 Будь прихильною до нас!

Входять і стають позаду грекинь і тихо кінчають гімн Афродіті,
 а сцена тим часом тягнеться паралельно зі співом.

Хор (pianissimo). І коли в міцних обіймах
 Мліють перса, меркнуть очі
 Й поцілунків прагне серце:
 Будь прихильною до нас!

Фаон (кидається до Ерінни). Еріння, кохана!!

Ерінна (обіймає). Милий, любий!

Фаон. Година ще і нас Гімен з'єдна
 На все життя, моя голубка тиха!

Ерінна. Коханий мій! Вся, вся твоя повік!
Сапфо (неначе божевільна). Пече отут!
(Хоче вирватись).

Горожане. Яка щаслива пара!

Алкей. Стримай себе!
Сапфо (хапається за голову). Несила! Мука! смерть!
Сей шлюбний спів... обійми... а, пусти-бо!

Алкей. Опам'ятайся: ти зірвеш сміх і глум!
Фаон (побачивши Сапфо). Богиня тут? О, я тебе
благаю,
Мое палке благання поверши!

Сапфо здригнулась і простягла вперед руки,
неначе бажає одштовхнути якусь мару.

Фаон. Поглянь на нас з блакитних високостей
І піснею нам щастя освіти!
Еріннію, Лаерта дочку тиху,
Над всі жінки я серцем покохав.

Сапфо (гостро дивиться на його). Над всі жінки?
Фаон. Вона ж мене кохає
Як не здола з жінок ніхто...
Сапфо. Ніхто?!

Фаон. І певен ти?
О, як в цім сонці певен!

В її душі паную я один,
Вона моя цілком і без розділу...
Сапфо (з іронією). Один Фаон... і більш ніщо?..
Фаон. Її

Полюбиш ти, Сапфо!

Сапфо. О, певно, певно!
Фаон. Так наше ж ти кохання ушануй
І заспівай чудову пишну пісню!

Сапфо. Мені співають? І вам співають?! О, ні!
Народ. Всі просимо...
Фаон. Мені дала ти слово!

Сапфо. Співати вам? Не могу...
Алкей. Мужність май!
Фаон. Не погордуй!

Народ. Вся старшина благає!
Сапфо. О Зевсе мій! О Боги!
Алкей. Пошануй

Себе саму хоч перед людським оком!
(*Одводить набік*).
Твій сум, твій жаль, твою журбу давно
Я постеріг цим серцем, квіту любий...
Коли б сюди заглянула (*показує на серце*), німі
Руйновища й могили тільки б вздріла:
Одна еси ти панувала там...
Я? я? Знов жарт лихий...

Сапфо.
Алкей.

А що ж удієш?
Фортуна, знай, негадана, сліпа...
І я здушив се серце безталанне,
Хоча й горить воно усе вогнем,
Не вільно нам, осяяним богами,
Змінить свій стяг на дрібне почуття!
У грудях цих тріпоче інше серце,
І інших струн в ньому лунає спів;
Нас не здола вразить земнее горе,
Бо інший світ красою нам сія!

Сапфо.
Алкей.

Так інший світ... а сей?..
Сей не здолає
Опанувати нами чи вкінець
Образити зневагою нам душу, —
Ми вознеслись над немічкю жаги:
Хай буде їм вузьке та темне щастя,
А нам друга широка, славна путь:
Палить серця людські святим глаголом
І освітити розум їх...

Сапфо

(*натхненно і палко*). Пустіть!
Хай буде так! Моя найкраща пісня
Вам залуна сього дня...

Народ розступається, Сапфо гордовито йде до скелі.

Алкей.

О, хвала!
Вогонь святий спалахнув їй у серці!

Сапфо бере, стоячи на скелі, акорди.

Дзвенить струна... а в очах блискавки
Небесний світ натхнення...

Ерінна.

Мій Фаоне!

Фон.

Вона стоїть, немов богиня... глянь!
Діани взір, Афіни горда постать!

Н а р о д. Хвала, Сапфо! Ти наша слава й честь!
Вона почне... Замовкніть! Занімійте,
Щоб етер²¹ сам заснув у тишині!

Усі замовкли, Сапфо грає на лірі.

С а п ф о. До вас, світозоряні музи,
З благанням я знов припадаю:
З таємних просторів блакиті,
З яскравого пишного краю,

З надхмарних поверхів Олімпу,

З оселі блискучої Феба —

Я кличу вас співом могутнім

До мене прилинути з неба!

У темні, беззоряні ночі,

Як все затихало навколо,

Спліталися ви наді мною

У срібне, хвилястєє коло;

Сплітались прозористим роєм,

Несли чарівничії згуки

І срібні ці струни торкали,

І в серденьку гоїли муки.

До мене ж злітайтеся, сестри,

Натхніть мою душу болячу:

Співаю остатню я пісню,

Сльозою остатньою плачу.

О, безсмертні, вічні боги,

Ви на радість всіх створили

І довічне, ясне сонце,

Й буйні вітри, легкокрилі.

Владне слово ви сказали —

І засяли ясні зорі,

І побігли легкі хмарки,

І знялися хвилі в морі!

І поля зазеленіли,

Зацвіли барвисті квіти

І дуби широкочолі

Розпустили свої віти...

Але що найкраще в світі,

Що скриля усі бажання,

До богів людей підносить? —

Всемогутнє то кохання!

І од схід до захід сонця
Буде вік віків дзвеніти
В невмирущих співах ліри
Пишна слава Афродіті!
    Афродіто, Афродіто!
    Клич свої злотисті хмари
    І до нас прилинь ти з неба, —
    Принеси небесні чари!
Розігрій повітря палом,
Окропи вуста залассям
І розсип чудові мрії
Над безкраїм їхнім щастям...
    Гей, несіть рабині амбру ²²,
    Наливайте всі амфори,
    Голосніше грайте, ліри,
    Голосніш співайте, хори!
Ви на мрамор сипте рожі,
Лийте пахощі чудові
І по сходах розстилайте
Пишні килими шовкові!
    Бо Гімен прилине хутко
    На таємних крилах ночі,
    І вино заграє в кубках,
    І засяють щастям очі.
На Фаона міцних грудях
Твоє серце положливе
Знайде щастя, знайде радість
І коханнячко пестливе...
    Але щастя це коротке —
    Мов чудові вірші “схоли” ²³,
    А другого щастя, бідні,
    Не збагнути вам ніколи:
Вся душа твоя в коханні,
І серед темряви своєї
Пишних рож ти не зривала
З верховиння Іпереї,
    І у темряві безвісній
    Все життя твоє пролине,
    І на урну твою тиху
    Жоден погляду не кине!

Єсть інший пал, богів святе надання —
Поезія, натхнення і пісні, —
Їм не страшні ні зрада, ні кохання, —
Вони цвітуть в святій самотині...
Але вогонь, доручений богами,
Пильнуй, душе, од бур людських і лих,
Ї горе тій, яка його запляме
Й закине геть з заласощних утіх!
    Чого ж мені, слабій, святе надання?
    Мій стяг зламавсь, мій світоч вкрила мла...
    Я не знесла величного призначення,
    Мене жага людська перемогла...
Ї от стою з розбитим серцем, квола,
Ї в лірі цій дзвенить могильний спів,
Ї соромом моє укрите чоло,
Ї глум його доганою сповив!
(*Поривчато*). Фаоне, знай! Повідаю я миру:
Тебе, тебе кохала над життя,
Над славу всю, над пісню і над ліру,
Ї ось за те... тепер вмираю я!..

(Кидається з лірою в море).

У с і. Сапфо!!

(Кидаються до скелі і кам'яніють).

З а в і с а.